

De lectura obligatòria

MIQUEL PAIROLÍ

Suposem que aquest llibre, *Nits de Barcelona*, de Josep M. Planes, mai no serà això que en l'ensenyament en diuen «lectura obligatòria».

Però, ja que existeix aquest sever concepte, hauria de ser-ho, i l'obligació no hauria d'afectar solament els estudiants, sinó també les persones que tenen interès en la literatura i en la història moderna catalanes i que de segur desconeixen el llibre de Planes, del qual, abans de l'edició que comentem, només existia la primera, de 1931. *Nits de Barcelona* és una obra excel·lent des d'un punt de vista literari i d'una gran qualitat informativa des d'una perspectiva històrica, i que, llegida ara, ajuda a desfer alguns tòpics vigents en la cultura catalana.

Josep M. Planes va ser un periodista dels darrers anys vint i dels anys trenta que fou assassinat per membres de la FAI el 1936. Va ser director de la revista d'humor *El Be Negre* i va treballar, entre altres mitjans, sobretot al diari *La Publicitat* i a la revista *Mirador*. L'únic llibre que va publicar és *Nits de Barcelona*, recull de tretze articles en què descriu els locals nocturns de la ciutat, les sales de ball, els cabarets, els *tablaos* flamencs, els primers bars, al temps de l'Exposició de 1929 i de la fi de la Dictadura de Primo de Rivera. Aquests articles són sensacionals com a peça literària i com a retrat d'una societat que, avui dia, sembla tan remota, engolida pel remolí del temps.

Dèiem que aquest llibre sacseja alguns tòpics. El primer de tots és referent a la llengua. Encara solem sentir queixes de la poca flexibilitat del català, del problema d'escriure en un idioma que no va experimentar els motllos

«NITS DE BARCELONA»

Autor: JOSEP M. PLANES
Editorial: EDICIONS PROA
Pàgines: 185 / Preu: 1.999 PTA

L'únic llibre que va publicar el periodista Josep M. Planes —assassinat per membres de la FAI el 1936— és *Nits de Barcelona*, un recull de tretze articles en què descriu els locals nocturns de la ciutat de Barcelona dels anys vint i trenta, les sales de ball, els cabarets, els *tablaos*, els primers bars, al temps de l'Exposició de 1929 i de la fi de la Dictadura de Primo de Rivera.

Josep M. Planes (Manresa, 1907 - Barcelona, 1936), va ser un testimoni d'excepció de la nova Barcelona, moderna i inquieta, hereva de l'esperit electrificant de l'Exposició del 29. Planes, un dels pioners del periodisme d'investigació a Catalunya, director de la revista d'humor *El Be Negre*, col·laborador del diari *La Publicitat* i la revista *Mirador*, va escriure amb un llenguatge lleuger i precís, que uneix el *glamour* amb el realisme.

de la Il·lustració i del Romanticisme, etc. Sovint no tenim present —potser perquè es desconeix— que el periodisme català dels anys trenta va aconseguir formular una llengua molt apta, directa, flexible, útil per a tot, per dir el que fos. La prosa de Planes n'és una mostra, com d'altres n'hi ha, perdudes en hemeroteques o en llibres oblidats. Planes escriu un català alhora elegant

i popular, literari i assequible, gens bufat, entenedor i amb el rínxol esteticista que pertoca al gènere que fa. És un català admirable. En l'edició, que és facsímil, amb unes il·lustracions d'Oleguer Junyent, hi ha un pròleg de Josep M. de Sagarra, amic de Planes, que és un text que sembla escrit a raig, una nit, a la taula d'un cabaret, una mostra dels pitjors excessos estilístics en què queia de vegades l'autor de *Vida privada*, i un epíleg mesurat i fi de Carles Soldevila. El pròleg, l'epíleg i el que hi ha entre l'un i l'altre són bona matèria de reflexió filològica. Lectura obligatòria, com dèiem.

El que explica Planes, els ambients que descriu, és un valuós material històric i sociològic. Fa l'efecte que la imatge que avui dia predomina de la Barcelona dels anys vint i trenta —i en concret de la Barcelona nocturna— no és pas la que presenta Planes. La moralitat franquista primer, la mitologia progressista de la transició després i finalment la modernor olímpica i maragalliana, s'han conjurat per velar la imatge d'aquella Barcelona nocturna i popular d'abans de la guerra, que era una Barcelona hedonista i canalla, de tangos, flamenc i cuplets, amb burgesos que sortien del Liceu i anaven a l'Edèn Concert o a la Bodega Andaluza, una Barcelona amb olor de mar i de suor, amb barjaules de les més diverses categories i condicions, amb dependents i mariners, transvestits i cocaïna. Josep M. Planes solia recórrer aquests locals amb el seu amic Josep M. Sagarra, des de l'elegància internacional del Bar Americà del Colón a l'hora de l'aperitiu fins a la nit estripada de la Criolla. En retrata els personatges, l'aire de cadascun, i ens en deixa un testimoni impagable.